

20 Pinsean Easláine

- 20.1** Íoctar pinsean easláine leo sin nach bhfuil ar a gcumas bheith ag obair de bharr breoiteachta agus a bhfuil dóthain ranníocaíochtaí árachais shóisialta déanta acu. In 2012 íocadh €603 milliún le thart ar 50,000 éilitheoir.
- 20.2** Cuireadh scrúdú ar an scéim mar chuid d'iniúchadh 2012 ar an gciste árachais shóisialta. Rinne an t-iniúchadh athbhreithniú ar na rialuithe atá ann agus rinneadh an fhaisnéis atá ar chóras na Roinne a anailísiú. Scrúdaíodh líon samplach cásanna, chomh maith.

Struchtúr na Scéime

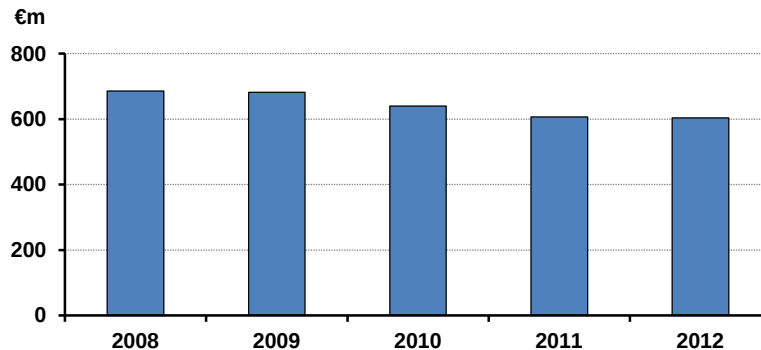
- 20.3** Chun cáiliú le haghaidh pinsin easláine ní mór nach mbeadh sé ar chumas an iarratasóra bheith ag obair ar feadh 12 mí ar a laghad agus an dóchúlacht a bheith ann nach mbeidh sé ar a chumas bheith ag obair go ceann 12 mí eile, nó a bheith ar neamhchumas oibre go buan. Éilíonn an Roinn fianaise liachta i leith neamhchumas an duine. Tá riachtanas ann chomh maith, go mbeadh ar a laghad 260 ranníocaíocht ÁSPC íoctha, agus 48 díobh íoctha nó curtha chun sochair dó sa bhliain chánach iomlán dhéanach roimh dháta an éilimh.
- 20.4** Is e an ráta pearsanta ná €193.50.¹ Ina theannta sin ardaítear an íocaíocht má bhíonn duine fásta cleithiúnach ann. Déantar coigeartú ar an ardú ag braith ar acmhainn an chleithiúnaí. Ardaítear na híocaíochtaí, leis i leith cleithiúnaithe ar páistí iad. An mheáníocaíocht a rinneadh in 2012 ná €12,070 (€232 sa seachtain).
- 20.5** Tá oibleagáid dhlíthiúil ar fhaighteoirí an Roinn a chur ar an eolas faoi aon athrú ar chúinsí ábhartha. Os rud gur foinse ioncaim inchánaithe* an íocaíocht tá oibleagáid ann na Coimisinéirí Ioncaim a chur ar an eolas a luaithe a thosaítear leis na híocaíochtaí.

Próifíl Caiteachais

- 20.6** Tá laghdú 12% tagtha ar an gcaiteachas ar phinsin easláine ó 2008 (féach Fíor 20.1)

¹ Ardaítear an ráta go €230.30 i gcás éilitheoirí atá in aois 65 chun é a thabhairt cothrom le ráta pinsean an Stáit (Idirlinn).

Fíor 20.1 Treochtaí sa Chaiteachas ar phinsin easláine, 2008 go 2012

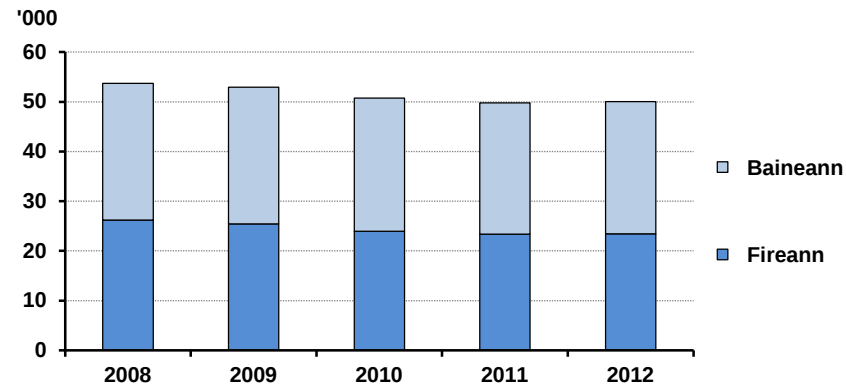
Foinse: Tuarascáil Staitistiúil Bhliantúil na Roinne Coimirce Sóisialaí 2012

Próifíl Éilitheora

20.7 Tá líon na bhfaighteoirí laghdaithe de 7% sa tréimhse 2008 go 2012 (féach Fíor 20.2). Léiríonn anailís ar phróifíl faighteoirí 2012 ag deireadh na bliana sin gur¹

- Baineann a bhí 53% de na faighteoirí
- 82% díobh a bhí in aois idir 50 agus 65
- 72% díobh a bhí ag fáil an ráta pearsanta amháin.

Fíor 20.2 Pinsean Easláine 2008 go 2012

Foinse: Tuarascáil Staitistiúil Bhliantúil na Roinne Coimirce Sóisialaí 2012

1 Bunaithe ar shonraíocht ó Thuarascáil Staitistiúil na Roinne 2012

2 Ó Eanáir 2009 is féidir sochar breoiteachta a éileamh ar feadh uasthréimhse dhá bhliain ar an gcoinníoll go bhfuil 260 ranníocaíocht ÁSPC íoctha ag an éilitheoir. Is féidir le héilitheoirí a bhfuil idir 104 agus 259 ranníocaíocht ÁSPC íoctha acu sochar a éileamh ar feadh uasmhéid bliana.

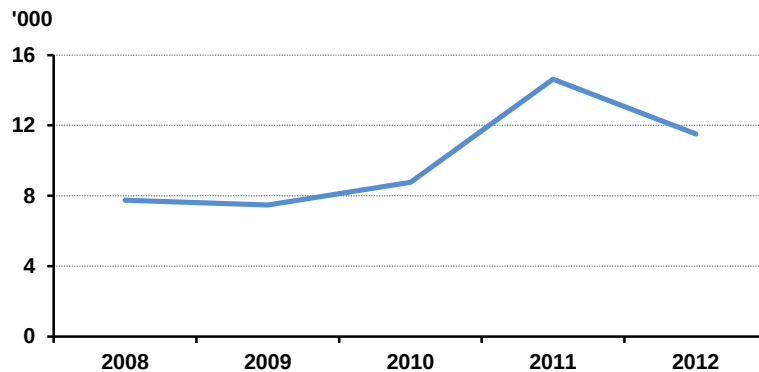
Riarachán na Scéime

20.8 Déantar an scéim a riaradh go lárnach. Scrúdaítear na hiarratais agus eisítear foirm thuairisc liachta chuig an éilitheoir atá le comhlánú ag a dhochtúir ginearálta nó ag a lia cóireála. Ní eisítear foirm thuairisc liachta má bhíonn dóthain fianaise liachta ag an Roinn cheana de bharr theidlíocht an éilitheora i leith scéim leasa sláintebhunaithe eile. Cuirtear in iúl d'fhaighteoirí shochar breoiteachta trí mhí roimh dháta éaga na híocaíochta sin go bhféadfaidís iarratas a dhéanamh ar phinsean easláine.²

- 20.9** Déantar gach éileamh nua a sheiceáil lena chinntiú go sásaíonn an t-éilitheoir coinníollacha an árachais shóisialta agus critéir cháilíochta liachta. Déanann lia-mheasúnóirí na Roinne athbhreithniú deisce ar an fhianaise liachta. D'fhéadfaí measúnú 'leis an duine' a mholadh má mheastar go n-éilíonn an fhianaise atá ar fáil amhlaidh.
- 20.10** Is féidir measúnú liachta a úsáideadh chun teidlíocht i leith scéim eile a mheas a úsáid arís sa chás
- nach bhfuil an dáta le haghaidh athbhreithniú liachta faoin scéim eile sin tagtha don éilitheoir sula n-íoctar an pinsean easláine, nó
 - go bhfuil stádas 'ná déan athbhreithniú' sannta faoin scéim eile sin.
- 20.11** Má bhaintear úsáid as measúnú liachta a úsáideadh cheana éilíonn nósanna imeachta go ndéantar stádas athbhreithnithe nua a shannadh nuair a cheadaítear an t-éileamh easláine.
- 20.12** Oifigeach breithiúnachta a shocraíonn teidlíocht i leith íocaíochta. Cuirtear an cinneadh in iúl i scríbhinn don iarratasóir.
- 20.13** Má dhiúltaítear d'éileamh ar bhonn liachta féadann éilitheoir fianaise bhreise liachta nó fianaise eile a chur ar fáil agus athbhreithniú ar an gcinneadh a iarraidh. Déantar foráil achomhairc a chur go díreach chuig An Oifig Achomharc Leasa Shóisialaigh.

Tráthúlacht maidir le Próiseáil Éileamh

Fíor 20.3 Iarratais faighte, 2008 go 2012

Foinse: Tuarascáil Staitistiúil Bhliantúil na Roinne Coimírce Sóisialaí 2012

- 20.14** Ag Aibreán, 2013 ba ionann an meán-am a caitheadh le hiarratas a phróiseáil, lena n-áirítear athbhreithniú agus achomharc, agus 58 seachtain (35 seachtain in 2012). Nuair a dhéanann éilitheoir achomharc in aghaidh cinnidh, tógann sé ar an meán 37 seachtain chun céimeanna uile an achomhairc a chríochnú.¹ Tá sé curtha in iúl ag an Roinn gurb é an fáth atá leis an méadú ar an meánlón seachtainí ná díchur riaráistí éileamh a d'fhág gur tháinig ardú ar líon na n-iarratas athbhreithnithe agus na n-iarratas ar achomhairc.

¹ Tuarascáil Bhliantúil na hOifige Achomharc Leasa Shóisialaigh 2012.

- 20.15** Ta sé tugtha le fios ag an Roinn gur thóg sé ar an meán 5.6 seachtain chun teacht ar an gcéad cinneadh i gcás éileamh a fuarthas sa sé mhí go Meitheamh 2013.
- 20.16** Ba ionann líon na n-iarratas ar phinsean easláine in 2008 agus 7,750 agus mhéadaigh an líon de 89% go 14,620 in 2011. Bhí 11,500 iarratas ann in 2012 (féach Fíor 20.3).
- 20.17** In 2008 i gcás 28% de na héilimh a próiseáladh níor ceadaíodh nó tarraingíodh siar iad. Mhéadaigh an líon sin go 79% in 2011 agus d'fhan sé ag leibhéal coibhneasta ard de 64% in 2012 (féach Fíor 20.4).

Fíor 20.4 Torthaí cinntí faoi éilimh, 2008 go 2012

Bliain	Ceadaithe	Diúltaithe/Tarraingthe siar	Iomlán
2008	5,431	2,165 (29%)	7,596
2009	4,580	2,933 (39%)	7,513
2010	3,597	4,017 (53%)	7,614
2011	2,657	10,172 (79%)	12,829
2012	6,352	11,423 (64%)	17,775

Foinse: Tuarascáil Staitistiúil Bhliantúil na Roinne Coimírce Sóisialaí 2012

- 20.18** Dhúbail líon na n-achomharc a fuair An Oifig Achomharc in 2012 go 4,765 (2,285 in 2011). As na hachomhairc a cinneadh in 2012 rinneadh an cinneadh a athmheas i 76% de chásanna (féach Fíor 20.5).

Fíor 20.5 Torthaí achomharc do 2012

Stádas	Líon na gcásanna	
Achomhairc ceadaithe		
Go iomlán	1,031	
I bpáirt	4	
Cinneadh athmheasta DO ^a	474	
	1,509	76%
Achomhairc diúltaithe	430	22%
Achomhairc Tarraingthe siar	52	2%
Iomlán	1,991	100%

Foinse: Tuarascáil Staitistiúil Bhliantúil na Roinne Coimírce Sóisialaí 2012

Nóta: a Cinntí athmheasta á ndéanamh ag oifigí breithiúnachta sular tarchuireadh na héilimh chuig oifigeach achomhairc.

- 20.19** Ar 31 Nollaig 2012 bhí 4,365 achomharc nach raibh cinneadh déanta ina leith go fóill (1,582 ag deireadh 2011). Mar a bhain le mórchuid na gcásanna sin (76%) bhí an tOifigeach Achomhairc ag feitheamh ar fhaisnéis ón Roinn.

Rialuithe Tógála ar láimh

20.20 Léirigh scrúdú iniúchta a rinneadh ar 25 cás randamach samplach a ceadaíodh íocaíocht ina leith go raibh

- Ocht díobh a ceadaíodh íocaíocht ina leith bunaithe ar mheasúnú liachta faoi scéimeanna eile a raibh stádas 'ná déan athbhreithniú' sannta dóibh. Ach, níor socraíodh aon stádas athbhreithnithe phinsean easláine i leith na gcásanna seo.
- Ceadaíodh íocaíocht i leith cás amháin trí earráid. Diúltaíodh ar bhonn liachta é agus seasadh leis an gcinneadh sin san achomharc.¹

Athbhreithniú ar Éilimh atá á n-íoc

20.21 Éilíonn nósanna imeachta nuair a cheadaítear éileamh le haghaidh íocaíochta go sanntar stádas athbhreithnithe liachta dó. B'fhéidir to sannfaí stádas 'athbhreithniú i gceann bliana, i gceann dhá bhliain, nó i gceann trí bliana', nó stádas 'ná déan athbhreithniú' don chás.

20.22 Tá stádas athbhreithnithe na gcásanna a bhí á n-íoc ar Aibreán 2013 tugtha i bhFíor 20.6.

Fíor 20.6 Stádas Athbhreithnithe liachta chásanna pinsean easláine ar Aibreán 2013

Stádas	Líon na gCásanna	
'Ná déan athbhreithniú'	25,210	51%
Athbhreithniú faoi cheann bliana	8,731	17%
Athbhreithniú faoi cheann dhá bhliain	8,034	16%
Athbhreithniú faoi cheann trí bliana	58	—
Stádas athbhreithnithe ó scéimeanna eile	2,174	4%
Gan aon stádas athbhreithnithe taifeadta	5,846	12%
Iomlán	50,053	100%

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí

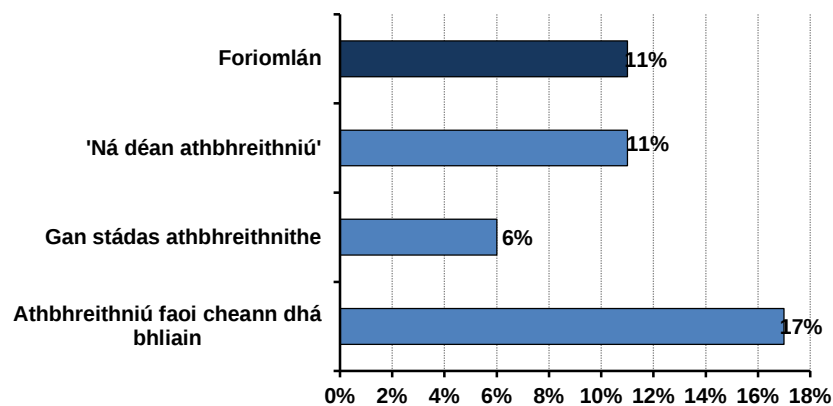
20.23 Scrúdaigh an t-iniúchadh 25 cás samplach i leith íocaíochta. Bhí stádas athbhreithnithe bliana nó dhá bhliain ag ocht gcinn díobh seo ach ní raibh athbhreithniú déanta mar a bhí sceidealta ach in dhá chás. Bhí na hathbhreithnithe is déanaí sa sé chás eile ag réimsiú idir 1998 agus 2010.

¹ Bhí an t-éileamh á íoc le níos lú na mí. Bhí ró-íocaíocht ardaithe ag an Roinn agus bhí plean aisghabhála curtha ar bun.

20.24 Tá sé tugtha le fios ag an Roinn go bhfuil an acmhainn atá ann chun athbhreithnithe liachta a dhéanamh teoranta agus mar sin, nach féidir athbhreithniú a dhéanamh ar na cásanna uile mar atá sceidealta. Chun dul i ngleic leis an riosca nach ndéanfar athbhreithniú ar chásanna mar atá sceidealta, roghnaítear cásanna le haghaidh athbhreithnithe go bliantúil agus cuirtear in ord tosaíochta iad maidir le stádas athbhreithnithe liachta. Braitheann an líon a athbhreithnítear ar na hacmhainní atá ar fáil. In 2012 rinneadh beagán le cois 1,000 athbhreithniú liachta a chríochnú (1,200 in 2011).

20.25 Chun an riosca atá ag baint le gan gach cás a athbhreithniú mar atá dlíte a mheas rinne an Roinn athbhreithniú ar 170 cás samplach in 2012. San áireamh sa sampla bhí cásanna 'ná déan athbhreithniú' agus 'athbhreithniú faoi cheann dhá bhliain' chomh maith le cásanna gan aon stádas athbhreithnithe. Faoi réir torthaí achomharc atá ar siúl fós agus torthaí féideartha achomharc sa todhchaí sna cásanna seo, tugann na torthaí le tuiscint go bhféadfadh sé nach bhfuil meán-foriomlán 11% de na cásanna a athbhreithníodh i dteideal na hÍocaíochta níos mó (féach Fíor 20.7).

Fíor 20.7 Athbhreithniú na Roinne ar Chásanna, % nach bhfuil i dteideal íocaíochta^a, ag Meitheamh 2013

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí

Nóta: a Áirítear cásanna ina bhfuil achomharc déanta ag éilitheoirí.

Seiceálacha eile Cáilitheachta

20.26 Sa bhreis ar athbhreithnithe liachta ar chásanna, d'fhéadfaí iarraidh ar éilitheoirí a dheimhniú go bhfuil siad fós i dteideal na hÍocaíochta trí 'chor poist'. Rinneadh idir 500 agus 600 seiceáil dá leithéid gach bliain idir 2010 agus 2012. Tháinig ceisteanna aníos leis an gceathrú cuid de na cásanna a seiceáladh sa tréimhse sin. Tá sé mínithe ag an Roinn go bhfuil an seiceáil seo dírithe ar chásanna a mheastar a bheith in ionannas le riosca níos airde agus d'fhéadfá a bheith ag súil go mbeadh comhréir na gcásanna ina dtiocfadh ceisteanna aníos níos airde ná mar a bheadh don scéim i gcoitinne.

- 20.27** Tá sé tugtha le fios ag an Roinn go raibh líon na n-athbhreithnithe faoi cháilitheacht leantach a rinneadh via cor poist mós íseal sa tréimhse 2010 go 2012 nuair a bhí tús áite á thabhairt acmhainní na scéime a úsáid chun aistriú go dtí córas nua agus chun riaráistí a ghlanadh. De bharr an dul chun cinn sna réimsí sin tá úsáid teastas leantach cáilitheachta tugtha ar ais agus críochnaíodh 600 seiceáil dá leithéid sa chéad sé mhí de 2013.
- 20.28** Déantar seiceáil eile nuair a thagann faisnéis ábhartha i leith an éilitheora chun aird na Roinne.

Díolúine Tuillimh

- 20.29** Go dtí Feabhra 2012 bhí sé de chead ag éilitheoirí obair pháirtaimseartha a dhéanamh agus an íocaíocht iomlán phinsean easláine a tharraingt ar an gcoinníoll gur obair chun críche fáthanna athshlánúcháin nó teiripeacha í agus go raibh cead na Roinne faighte. Tá an scéim páirt-chumais curtha in áit na díolúine sin anois.¹ Ach, ina gcásanna sin a raibh díolúine acu ar Feabhra 2012 leanfaidh siad ag fáil pinsean easláine go dtí dáta éaga na díolúine (faoi láthair tá díolúine fós ag 540 duine).
- 20.30** Gach bliain aithníonn an Roinn éilitheoirí atá ag tuilleamh chomh maith. In Aibreán 2012 aithníodh 14,000 éilitheoir dá leithéid. Scrúdaíodh an 140 cás ina raibh tuilleamh níos airde na €20,000 iontu agus aithníodh 15 díobh le haghaidh tuilleadh fiosraithe. Rinneadh sé éileamh díobh a fhoirceannadh.

Meastachán ar Leibhéal Íocaíochta Neamhrialta

- 20.31** Níl suirbhé calaoise agus earráide déanta ag an Roinn ar an scéim. Mar sin níl meastachán ar leibhéal na n-íocaíochtaí neamhrialta ar fáil. Bhí suirbhé ceaptha d'Aibreán 2013 ach níltear ag súil go dtosóidh sé anois go dtí Meán Fómhair 2013.
- 20.32** Mheas suirbhé calaoise agus earráide a rinneadh sa UK ar scéim dá leithéid (ar a dtugtar Incapacity Benefit) ráta na calaoise agus earráide a bheith ag 2.4% den chaiteachas sa tréimhse Deireadh Fómhair 2009 go Meán Fómhair 2010.²

Conclúidí agus Moladh

- 20.33** Ba ionann an caiteachas iomlán i leith na scéime pinsean easláine in 2012 agus €603 milliún agus is ionann sin agus laghdú 12% ó 2008. Tá laghdú 7% ar líon na ndaoine atá ag fáil na n-íocaíochta laghdaithe go 50,000 sa tréimhse chéanna.

¹ Ar Feabhra 2013 bhí 800 duine ag fáil sochar páirt-chumais.

² Calaois agus Earráidí sa Chóras Sochair: Réamh-mheastacháin 2012/13, An Roinn Saothair agus Pinsean Bealtaine 2013

20.34 Ón uair a thosaíonn na híocaíochtaí i leith éilimh an príomhathrú is féidir teacht ar choinníollacha cáilitheachta ná sa chás go bhfaigheann éilitheoir an cumas oibre ar ais arís. Mar sin, is príomh-rialú i leith cásanna é athbhreithniú liachta. Éilíonn nósanna imeachta na Roinne go ndáiltear stádas athbhreithnithe liachta ar éilimh atá ceadaithe a thugann le fios an mbeidh athbhreithniú le déanamh ar an gcás sa todhchaí nó nach mbeidh, agus sa chás go mbeidh cén uair ar chóir go mbeadh an t-athbhreithniú sin ann. Níl stádas athbhreithnithe liachta taifeadta i gcás thart ar 12% den 50,000 cás atá á n-íoc. De bharr sriantacht acmhainne ní raibh se ar chumas na Roinne na cásanna uile a athbhreithniú mar a bhí sceidealta. Thaispeáin athbhreithniú a rinne an Roinn ar líon samplach randamach cásanna i gcatagóirí áirithe nach raibh 11% de na cásanna a athbhreithníodh incháilithe níos mó.

Moladh 20.1: Ba chóir go gcinnteodh an Roinn go sanntar stádas athbhreithnithe liachta do gach cás agus, chomh fada agus is féidir, go ndéantar na hathbhreithnithe liachta mar atá sceidealta. Ba chóir úsáid a bhaint as athbhreithniú na Roinne ar chásanna samplacha chun a ráta riosca de chatagóirí éilitheoirí a chur i bhfios, ar feitheamh torthaí ón suirbhé calaoise agus earráide ar an scéim atá beartaithe.

Freagra an Oifigigh Chuntasaíochta: Aontaithe. Glacann an tOifigeach Cuntasaíochta leis go mba chóir go ndéanfaí éilitheoirí gan stádas athbhreithnithe a athbhreithniú go liachta chomh luath agus is féidir. Measann an Roinn gur táscaire bailí le haghaidh éileamh pinsin easláine é liúntas míchumais nó stádas athbhreithnithe liachta sochair bhreuiteachta mar go mbunaíonn an lia-mheasúnóir an stádas athbhreithnithe ar fhad ionchasach an reachta seachas ar chineál na scéime.

Ó Lúnasa 2010 sanntar stádas athbhreithnithe liachta do gach éilitheoir nua agus do na cásanna a bhfuil athbhreithniú liachta déanta orthu. Éilíonn straitéis leasaithe rialaithe na scéime, a tugadh isteach in Iúil 2012, go ndéantar líon cásanna 'ná déan athbhreithniú' a athbhreithniú go liachta gach bliain.

Tuigeann an Roinn gur gá a cumas chun athbhreithnithe liachta rialaithe a dhéanamh a mhéadú. I dteannta iarrachtaí leanúnacha lia-mheasúnóirí atá ann faoi láthair a choinneáil agus acmhainn bhreise a earcú, tá an Roinn ag scrúdú roghanna breise i leith gairmithe liachta breise a cheapadh ar bhonn gníomhaireachta agus cuid de na riachtanais measúnaithe liachta a sheachfhoinsiú. Dúirt an tOifigeach Cuntasaíochta go roghnaítear cásanna le haghaidh athbhreithnithe liachta bunaithe ar chritéir riosca. Nuair a bheidh an obair críochnaithe ar an líon samplach cásanna breithneofar ar cheart na critéir riosca a leasú.